

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.99.3>**Ю. В. Липчанська**викладач кафедри «Образотворчого мистецтва»
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди**М. А. Азаркіна**старший викладач кафедри «Образотворчого мистецтва»
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди**Д. М. Курсін**старший викладач кафедри «Образотворчого мистецтва»
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СПРИЙНЯТТЯ КОЛЬОРУ. ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «КОЛЬОРОЗНАВСТВО» У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩИХ І СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ. СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АХРОМАТИЧНИХ КОЛЬОРІВ У БАЗОВОМУ ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

У статті розглядаються різні точки зору на природу кольору, історія його вивчення від Платона до XX ст. Завдання викладачів полягає не тільки в тому, щоб розширити кругозір студентів про колір, а й виховати в них усвідомлене розуміння естетичної та духовної цінності кольору в творах.

Однією з основних фахових дисциплін у мистецькій освіті є «Кольорознавство». Її призначення – дати основні уявлення про загальні поняття та категорії науки про колір і знання про художні можливості кольору. Наукове знання теоретичних основ кольору необхідно також для освоєння технології живопису. Це основна база практичного освоєння і застосування кольору. Студенти вивчають періодизацію історії розвитку уявлень про колір, усвідомлюють роль кольору в матеріальній і духовній культурі людства, знайомляться з основними термінами та поняттями.

Знання основних властивостей кольорів і розуміння основних термінів кольорознавства необхідні студентам, щоб розвинути «колірне бачення» (витончене сприйняття колірних нюансів) і поліпшити художній смак, уявити результат, якого бажано досягнути за допомогою кольору. Потім треба зорієнтуватись у виборі основного кольору, вибрати комбінацію кольорів залежно від обраної теми і втілити обране кольорове рішення в індивідуальному творі. Основним критерієм у виявленні властивостей кольорів є визначення – світлий або темний. Без світлоти не буде поняття, що на що треба орієнтуватись, що застосовувати для вираження ідей та емоцій кольору.

На основі аналізу наукових літературних джерел щодо особливостей кольору в образотворчому мистецтві та вивчення передового педагогічного досвіду окреслено основні якості кольору, оскільки без цих знань неможливе професійне становлення майбутнього учителя мистецьких дисциплін.

Формування колористичної грамотності фахівців передбачає виховання людини в умовах краси, в любові до прекрасного, прагненні до нього, що можливо завдяки грамотному колірному сприйняттю навколишньої дійсності. Цій проблемі особливого значення надавали мислителі, педагоги з найдавніших часів – Платон, Арістотель, Томазо Кампанелла та багато інших.

Формування колористичної компетентності студентів можливе за умов поєднання теорії та практики, використання в навчальному процесі сучасних інноваційних технологій, залучення до викладацької діяльності професіоналів-практиків. Найбільш результативним у набутті умінь і навичок з колористики є практичне навчання. Треба зробити теорію і практику взаємопов'язаною системою, яка може дати студентам розуміння основних законів кольору, символіки кольору та його впливу на емоції людини.

Ключові слова: психологія, мотивація, мистецтво, викладання, компетентність, кольорознавство, освітні технології, фізіологія кольору, фізика кольору, колірна палітра, живопис.

Постановка проблеми. Специфіка навчання кольорознавству в тому, що необхідно не тільки дати розуміння основ кольорознавства, а й посприяти формуванню культури кольору в цілому. Важливо не тільки передавати інформацію, а й також долучати учнів до процесу твор-

чості. Що багатшим є колірний досвід художника, то глибшим і тоншим є його світосприйняття, різноманітнішими прояви художньо-творчих здібностей, вищим є професійний рівень розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кольорознавство як предмет має значну істо-

рію розвитку, еволюційний характер і пов'язаний з багатьма дисциплінами, які вивчають різні методи та підходи до явищ кольору. Є чимало досліджень, в яких викладено основні відомості про колір. Щоб створити образотворчий твір будь-якого жанру, необхідні базові знання законів кольорової гармонізації – це думка багатьох митців. Українські професійні надбання з базового курсу кольорознавства були укладені. Т. Печенюк, Т. Прокопович та С. Прищенко. У статті є посилання на професійне міжнародне першоджерело підруничкового типу – навчальну працю Й. Іттена «Мистецтво кольору». У живопису аспект гармонізації кольорів розглядали І. Гете, І. Ньютон, Н. Ньюберг, В. Освальд та ін.

Мета статті. Розглянути особливості викладання дисципліни «Кольорознавство». Розкрити значення кольору для створення художнього образу. Показати зв'язок між колірною реальністю і колірним впливом, між тим, що сприймається оком і тим, що виникає у свідомості людини.

Виклад основного матеріалу дослідження

СВІТЛО І КОЛІР У ЖИВОПИСУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ

Якщо ми тепер запитаємо, який той фізичний елемент, яким користується живопис, то це – світло як загальний засіб видимого прояву предметності взагалі.

Гегель. Естетика.

Закони кольору невимовно прекрасні саме тому, що вони не випадкові...

Ван Гог

Актуальність цієї теми можна розглядати в широкому аспекті – як для підготовки художників у галузі образотворчого мистецтва, так і для всіх спеціалістів, які працюють із кольором. Кольорознавство – це наука про колір, але якщо студенту з перших кроків навчання без підготовки викладати колірні закономірності, то матеріал здасться йому складним. У художній освіті існує проблема з виявленням вірних світло-тональних відносин в образотворчій діяльності студентів. Багато учнів з легкістю вирішують колористичні завдання в композиції, але часом розбір світло-тональних відносин залишається невирішеною проблемою.

Оскільки наукова теорія кольору – це об'ємна галузь образотворчого мистецтва, у базовому курсі «Кольорознавство» пропонується вивчення ахроматичних кольорів на початковому етапі навчання. Воно полягає в тому, щоб за допомогою практичних завдань, студентами були засвоєні основи світлотональних відносин. В особливостях

використання ахроматичних кольорів закладені фундаментальні принципи та закони живопису, такі як взаємодія плям за світлістю, загальний світловий тон, світлоряд. Розвиток навичок художнього сприйняття у студентів, умінь користуватися кольором, як засобом художнього вираження є основою формування художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя.

Завдання педагога полягає в тому, щоб у процесі навчання образотворчого мистецтва допомогти учням у розв'язанні проблем, що стосуються світлотональних відносин під час написання живописного твору. На початковій стадії освіти особливо важливо, щоб учні засвоїли закони взаємодії світлотональних плям і далі могли грамотно розвивати здібності.

Наукова теорія кольору – це велика сфера знань, яка включає безліч дисциплін, коротко всю теорію викласти майже неможливо. Колір здається простим поняттям, але це не тільки приємна естетика. Кольорознавство – це суміш науки, психології, культури та мистецтва. Існує цілий всесвіт, присвячений його розумінню. Осмислення цих понять допомагає створювати шедеври.

Важливість вивчення предмета «Кольорознавство» в системі підготовки май- бутнього художника

Колір доступний кожному. Художнику важливо не тільки мати знання про колір, а й особисто відчувати це знання. Століття раціональних знань пішло в минуле. Знання має пройти через розум, серце, душу. Знання про колір допомагає художнику скоротити шлях до досягнення мети.

Нині підвищився інтерес до проблем кольору – це очевидний факт для художників, дизайнерів, учених і працівників різних галузей промисловості. Тому необхідні нові підходи до навчання студентів творчих вишів.

Вивчення кольорознавства є важливою складовою системи підготовки майбутнього художника. Пройшовши курс кольорознавства, студенти мають знати основні закони кольору, вміти бачити й аналізувати колірні рішення у творах майстрів, вивчити основи теорії кольору й колірної гармонії та вміти їх використовувати в професійній діяльності.

У всіх видах образотворчого мистецтва колір відіграє важливу роль. Колір у живописі – один із найпотужніших інструментів, які художники використовують для передачі свого послання глядачам, виклику в них емоцій.

Кольорознавство – досить складна наука. Навіть художникам-початківцям необхідно знати основні відомості про світло і колір: їх психологічний і фізіологічний вплив на людину, залежність кольору від освітлення, гармонійні поєднання тонів і вплив їх один на одного, комп'ютерне уявлення кольору і т.д.

Проблема формування художньо-педагогічної компетентності студента в галузі кольору є однією з професійно значимих та педагогічно пріоритетних при навчанні викладачів шкіл, а також дизайнерів та спеціалістів в інших сферах життєдіяльності. Для представників творчих професій дуже важливим є зростання креативного мислення особистості, вміння втілювати творчі ідеї в реальне життя. Цей принцип передбачає формування вміння мислити нестандартно, вигадувати оригінальні ідеї та підходи, знаходити розв'язання завдань, які не мають готових відповідей. Ось чому педагогам важливо стимулювати розвиток креативності у студентів.

Педагоги та методисти протягом десятиліть приділяли основну увагу саме передачі знань, а не їх застосуванню на практиці. Ця проблема стала ще гострішою у XXI столітті. В даний час працівники системи освіти, якщо вони хочуть сформулювати справді людину майбутнього, а не минулого, повинні діяти «на випередження», тобто передбачати ті тенденції, які стануть визначальними в суспільстві через 10-15 років.

Стрімко розвиваються інформаційні технології, змінюються вимоги ринку, накопичення одних лише знань, без набуття компетенцій, втрачає сенс. Основна увага при цьому надається розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх художників-педагогів. Компетентність розвивається у процесі освіти. Крім того, у житті необхідні компетенції універсальні, тобто необхідні для особистого та суспільного життя. Людина, яка здатна швидко освоювати нові знання та технології, постійно вчитися та вдосконалюватися, може не побоюватися, що її знання та вміння не будуть затребувані.

Художникам важливо знати закони зміни кольору. Наука про колір – наукова основа живопису. Тому, хто хоче стати справжнім художником, необхідно знати, як формується колір у природі, як він може змінюватися під впливом навколишнього простору.

Майбутні художники повинні мати уявлення про основи колористики, про колірну гармонію, про основні контрасти зорового сприйняття. Крім того, необхідно допомогти учням розвинути смак, підвищити культурний рівень, сформувати пластичне мислення.

Для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках «Кольорознавства» застосовуються такі методи та педагогічні технології навчання: індивідуальні, парні, групові, дослідницькі, експериментальні, методи особистого показу, інформаційні технології, особистісно-орієнтовані технології, проектні технології навчання, розвивальна технологія навчання.

Завдяки комплексному застосуванню методів, прийомів і педагогічних технологій педагог

допомагає учням розвивати творчі здібності. Учні мають змогу розкрити творчий потенціал, застосувати отримані знання та вміння на практиці.

Ми живемо в «кольоровому світі», і колір є для людства тим необхідним середовищем, через яке люди отримують інформацію про світ та різні відчуття. Дати студентам розуміння та усвідомлення впливу кольору, допомогти їм опанувати знання та способи впливу на психофізіологію людини – дуже відповідальний аспект у навчанні студентів художніх спеціальностей. Некомпетентність дизайнера у символіці кольору та його впливі а людину може навіть завдати шкоди людському здоров'ю, загальмувати розвиток суспільства загалом.

Знання та рекомендації, отримані студентами під час навчання, мають допомогти їм як у творчій, так і в педагогічній діяльності. У майстрів немає таких фарб, якими можна передати весь діапазон кольорних відтінків навколишнього світу. Але професіонали можуть вирішити образотворче завдання, застосовуючи теоретичні знання про взаємозв'язок кольорів.

Що вивчає наука кольорознавство?

Кольорознавство – наука, що вивчає та пояснює явища кольору: взаємодія кольору тіл і оточення, зміни кольору при різному освітленні та на різних відстанях, закони змішання і взаємодії кольорів, основи гармонізації.

Впливаючи на наші думки і вчинки, колір не тільки робить життя яскравішим, від нього також багато в чому залежить наш настрій. Світлосприйняття сприяє розпізнаванню об'єктів навколишнього світу, завдяки чому людина отримує важливу для комунікації інформацію. Як предмет або жива істота може виділитися з натовпу, не використовуючи слів або звуків? Маючи яскраве або хоча б відмінне від усіх інших забарвлення.

Різні люди, відчуючи однакові світлові впливи, можуть по-різному на них реагувати. Тому кожен із них бачитиме свій колір, у всіх він буде різним. Отже, сперечатися про те, «який колір насправді», не має сенсу, оскільки істинний колір для кожного глядача – той, який він бачить. Чому одне колірне поєднання здається нам красивим, а інше – ні? Ми цього не знаємо, хоча очевидно, що це поєднання красиве.

У теперішній час кілька наук і наукових дисциплін займаються проблемами кольору, водночас кожна вивчає колір з того боку, який її цікавить. Фізиків цікавить світло, поки воно перебуває поза оком, його енергетична природа, фізіологію – процес, що відбувається в момент сприйняття кольору людським оком і перетворення його на колір, психологію – вплив кольору на підсвідомість, настрої людини, здатність викликати різні емоції, біологію – вплив кольору на процеси життєдіяльності живих і рослинних організмів. У сукупності ці

науки, що вивчають колір з різних точок зору, називаються науковим кольорознавством.

Кольорознавство – це комплексна наука про колір, що містить систематизовану сукупність даних фізики, фізіології, психології та суміжних із ними наук, які вивчають природний феномен кольору, та сукупність даних філософії, естетики, теорії та історії мистецтва, етнографії, філології, теорії та історії літератури, які вивчають колір як явище культури. Коло наук, на яких базується кольорознавство, розширюється [1].

Першу відому теорію кольору пов'язують з ім'ям давньогрецького філософа Аристотеля. Він вважав, що всі кольори походять від білого і чорного – світла і темряви, і пов'язував їх із чотирма елементами: водою, повітрям, землею і вогнем. Вогню відповідає білий, землі – чорний, а вода і повітря не мають власних кольорів і отримують різні відтінки залежно від свого стану. Решта кольорів походять від змішування основних кольорів і світла.

Імпресіонізм та експресіонізм стали першими міжнародними рухами, представникам яких вдалося повністю розкрити потенціал кольору. Академічні художники дотримувалися звичайних колірних схем: трава – зелена, море синє і так далі. Однак сучасні художники-імпресіоністи малювали те, що бачили, а експресіоністи – те, що вони відчували. Вони не боялися малювати червону траву. Так влаштовано візуальне сприйняття, що колір запам'ятовується набагато краще, ніж інші якісні характеристики предметів – форма, кількість тощо.

Так, 1872 рік можна вважати точкою відліку імпресіонізму, а його батьківщиною Францію, адже саме в цей рік у Франції Клод Моне написав одну з найвідоміших своїх картин «Враження. Схід сонця». Цікавою особливістю цієї картини вважається те, що Клод Моне написав її на світанку лише за 10 хвилин, і саме вона демонструє найважливішу особливість імпресіонізму – написання картини мазками, не виділяючи точних контурів предметів, не заглиблюючись у їхню суть, художник пише колір і світло, залишаючи суть на другому плані.

Едгар Дега використовував колір, щоб надати блиску своїм зіркам балету, а відчай – любителі абсенту. Для створення певного настрою деякі художники використовують монохромну колірну схему для всієї картини. Найкращими прикладами є роботи Каміля Коро.

Природа кольору

Уперше про природу кольору задумалися вчені та філософи Стародавньої Греції. У їхніх працях протиставляються біле і чорне, світло і темрява. Одним із перших мислителів, які намагалися теоретично пояснити природу кольорів, був прославлений філософ і проповідник Емпедокл (V

ст. до н.е.), який жив у місті Агрігента, на Сицилії. Аристотель вважав, що всі кольори походять від білого і чорного – світла і темряви, і пов'язував їх із чотирма елементами: водою, повітрям, землею і вогнем.

Існують 3 підходи до теорії кольору: природничо-науковий, психологічний і художньо-естетичний. Що ж являє собою колір з точки зору фізики і як ці знання застосовуються на практиці образотворчого мистецтва? Світло і колір нерозривно пов'язані між собою. Це доведено Ньютоном, який за допомогою призми розклав сонячне світло на складові кольори веселки. Відомо, що видимі й відчутні нами в кольорі промені становлять лише октаву у величезній сфері коливань електромагнітних хвиль. Той видимий діапазон хвиль, що сприймається людиною, і є спектр, у якому кольори розташовуються в певному порядку. [3].

Основу колориту складають світлові та колірні відносини. Їх часто називають також тональними, бо тон містить у собі відносини кольору і світла. Колірні й тонові відносини в картині підпорядковані певним закономірностям. Таким чином, можна стверджувати, що в живопису все будується на відносинах, які визначають такі якості мальовничого твору, як загальний колірний тон, гармонія колірних плям.

Відмінність колірного тону – це якість хроматичного кольору. Але в спектрі немає білих, сірих, а також чорних кольорів. Ці кольори, відсутні в спектрі, можна відрізнити лише за світлістю. Групу білих, сірих і чорних кольорів називають ахроматичними. Причому до ахроматичних кольорів належать лише чисто білі, чисто сірі та чисто чорні кольори. А колір, що має найнезначніший відтінок, уже буде хроматичним кольором.

Але, створюючи свої твори, художник не вивчає жодних закономірностей, тож чи потрібні йому взагалі якісь спеціальні знання в галузі кольору? Художник робить так, як підказують йому чуття, смак, досвід. Це говорить про те, що та частина роботи, яка випадає на частку смаку та інтуїції, також має свої закони, зрозуміти які має і може допомогти теорія. Дідро дуже добре сказав про смак як про «набуту повторним досвідом здатність схоплювати істину».

Уже в XVIII-XIX століттях з'являються перші наукові та містичні теорії кольору. Ньютон був першим, хто на основі наукового експерименту показав складний взаємозв'язок світла і кольору. Разом із ранніми теоріями виникають і перші колірні кола – системи колірних поєднань. Серед їхніх творців були представники найрізноманітніших професій: мислитель Йоганн Гете, фізики Ісаак Ньютон, Джеймс Максвелл і Вільгельм Освальд, хімік Джордж Філд, живописці Філіп Рунге, Василь Кандинський і Альберт Манселл запропонували власні теорії кольору та варіанти колірних кіл.

Явище світла в образотворчому мистецтві багатогранне, а його значення в системі виразних засобів живопису можна порівняти зі значенням світла в життєдіяльності людини. Ця обставина дає змогу розглядати феномен світла сам по собі, у відносній відокремленості від кольору. Можна виділити кілька аспектів, що відображають різні функції світла в картині. Світло може розглядатися як антипод кольору. Але ми підходимо до питання інакше, коли розглядаємо світло як антипод тіні. Наприклад, художники раннього Відродження в Італії конструювали свої сюжетні композиції завжди ніби в залитому світлом середовищі. Світло саме по собі може бути предметом зображення, як, наприклад, у картині «Місячна ніч» Куїнджі. *Темна земля і небеса висвітлюються яскравим, фосфоресцюючим світлом*, саме це світло вражало глядача, вони шукали підступ, але його не було. Проблемою з'ясування закономірності зміни сили світла, можливістю порівнювати і вимірювати світло займався ще Леонардо да Вінчі.

Актуальність досліджень проблем кольору не викликає сумнівів. Потребують розв'язання завдання колірного моделювання, врахування культурно-історичних традицій, розроблення гармонійних сполучень і виявлення вподобань моди, взаємодії кольору і форми, символіки кольору.

Уміння поєднувати кольори – це частина такого поняття, як почуття смаку, тобто здатність судити про прекрасне. Наявність естетичного смаку допомагає відрізнити справжні твори мистецтва від робіт низького художнього рівня, створювати високохудожні твори. Вчитися йому необхідно як для творчого розвитку, так і для власного зростання. Знання теорії кольору і тренування кольоросприйняття важливі для людей, які працюють з кольором, але при цьому мають різні професії. Очі й розум потрібно тренувати для осягнення всіх тонкощів кольору так само, як тренуються й відточуються навички стрижки або іноземні мови: повторення і практика.

Характеристики кольору

Можна сказати, що кольорознавство є частиною цілісної науки про людину, в основі якої лежать принципи системності та комплексності. За кольором пам'яток минулих епох ми могли б визначити емоційний характер зниклих народів. В епоху Тан (618-907) у Китаї виникли стінний розпис і розпис по дереву, які відрізнялися особливою яскравістю. У цей же час були відкриті нові жовті, червоні, зелені та сині глазурі для кераміки.

Дослідження з вивчення природи колірного зору і впливу кольору на людину сягають корінням великих імен Леонардо да Вінчі, І. Ньютона, В. Гете, Г. Гельмгольца. Із сучасних дослідників можна назвати В. Кандинського, К. Малевича, Б. М. Теплова, М. Люшера та ін. Як видно, цією

проблемою займалися фізіологи, психологи, художники, медики, дизайнери.

Колір є найпривабливішим і найзагадковішим мистецьким феноменом. Що ж являє собою колір з точки зору фізики? Світло і колір нерозривно пов'язані між собою. Це довів Ньютон, розклавши сонячне світло на складові кольори веселки за допомогою призми.

Усі кольори, які ми бачимо в навколишньому світі, поділяють на хроматичні (спектральні та неспектральні) та ахроматичні (чорний, білий, сірий). Колірний тон визначається довжиною світлової хвилі. Різниця колірного тону – це якість хроматичного кольору. Але в спектрі немає білих, сірих, а також чорних кольорів. Ці кольори, які називають ахроматичними, можна відрізнити лише за світлістю.

До ахроматичних кольорів належать лише чисто білий, чисто сірий і чисто чорний. А колір, що має найнезначніший відтінок, уже буде хроматичним.

Виділяють кілька характеристик кольору:

- світлота;
- насиченість;
- яскравість;
- колірний тон.

Картина являє собою систему барвистих плям, кожна з них може мати різну світлоту, колірний тон і насиченість.

В. Кандинський проводить класифікацію кольорів за параметрами: 1) теплі і холодні кольорові тони фарб; 2) світлі і темні тони фарб. Тобто колір має власне звучання, є 4 основні звучання кожного кольору:

1. Теплий світлий.
2. Теплий темний.
3. Холодний світлий.
4. Холодний темний.

Світлота – ступінь близькості кольору до білого називають світлотою. Будь-який колір при максимальному збільшенні світлоти стає білим. Інше поняття світлоти відноситься не до конкретного кольору, а до відтінку спектра, тону. Кольори, що мають різні тони за інших рівних характеристик, сприймаються нами з різною світлотою. Жовтий тон сам по собі – найсвітліший, а синій або синьо-фіолетовий – найтемніший.

Насиченість – ступінь відмінності хроматичного кольору від рівного йому за світлістю ахроматичного, «глибина» кольору. Два відтінки одного тону можуть відрізнятися ступенем блякlosti. При зменшенні насиченості кожен хроматичний колір наближається до сірого.

Яскравість – об'єктивне поняття, яке характеризується кількістю світла, що потрапляє в око спостерігачеві від об'єкта, який випромінює, пропускає або відбиває його. Яскравість вимірюють спеціальними приладами.

Кольоровий тон – характеристика кольору, що відповідає за його положення в спектрі: будь-який хроматичний колір може бути віднесений до будь-якого певного спектрального кольору. Відтінки, що мають одне й те саме положення в спектрі (але різняться, наприклад, насиченістю і яскравістю), належать до одного й того самого тону. При зміні тону, наприклад, синього кольору в зелений бік спектра він змінюється на блакитний, у зворотний – на фіолетовий.

Колірний ряд – це послідовність кольорів, у яких щонайменше одна характеристика спільна, а інші змінюються від одного кольору до іншого.

Художнику неможливо обійтися і без з'ясування таких понять як «гармонія», «колорит», «мальовничість».

Колірна гармонія – не випадкове нагромадження кольірних плям. Це гарне поєднання кольорів, що передбачає певну узгодженість їх між собою, певну співмірність і пропорційність. Між різними кольорами картини існує очевидний взаємозв'язок, кожен колір врівноважує або виявляє інший, і два кольори разом впливають на третій. Зміна одного кольору призводить до руйнування колористичної, колірної гармонії художнього твору і викликає необхідність змінювати всі інші кольори.

Художники використовують колір по-різному. У різні періоди розвитку живопису змінювалися й колористичні системи. Однією з перших колористичних систем була система локальних кольорів. Її суть полягає в тому, що малюнок має вигляд розмальовки. Є чіткий малюнок і заливка кольором певних елементів малюнка. Тут кольори майже не взаємодіють між собою, кожен ніби живе своїм незалежним життям. Локальні кольори досі популярні в декоративно-ужитковому мистецтві, їх можна побачити на фресках, зокрема й на фресках Сікстинської капели, та в книжковій мініатюрі.

Колір здатен впливати не лише на настрої глядача, а й на напрямок його погляду, на композицію малюнка. Колір допомагає визначити вагу предметів, температуру простору, віддаленість об'єктів. Караваджо займався світло-тіньовим моделюванням, у якому кольори потоваришували між собою, водночас збільшилася роль джерела світла і поглибилися тіні. Це стало переломним моментом у світі живопису й зумовило розвиток мистецтва 17 ст. Кольорова гармонія – не випадкове нагромадження кольорових плям. Це гарне поєднання кольорів, яке передбачає їхню певну узгодженість між собою, співмірність і пропорційність. Між різними кольорами картини існує очевидний взаємозв'язок, кожен колір врівноважує або виявляє інший, і два кольори разом впливають на третій.

Імпресіоністи привнесли в колірну систему цілу низку нових віянь. По-перше, вони намагалися не

змішувати фарби на палітрі, а клали на полотно мазки різного кольору один до одного, таким чином, щоб кольори змішувалися в очі глядача. По-друге, імпресіоністичний живопис, як ніколи раніше, сміливо працює з рефлексамі.

Символічність світла і кольору

Зміст твору живописного розкривається через систему символів. Символічність, узагалі властива мистецтву, найповніше проявляється в живописі. Символ за своєю суттю передбачає абстрагування, що дає змогу виділити в предметі головне і зосередити на ньому увагу.

Колір у картині може радувати, засмучувати, збуджувати. Будь-який колір може бути прочитаний, як слово, його можна витлумачити як сигнал, знак, символ. «Прочитання» кольору може бути суб'єктивним, індивідуальним, а може бути колективним, спільним для великих соціальних груп і культурно-історичних регіонів. Певні кольори мають різні, навіть контрастні значення, що залежать від історичного контексту та культурної спадщини різних суспільств. У Китаї червоний колір символізує удачу, проте в багатьох західних суспільствах він позначає небезпеку або обережність. Білий колір – символ чистоти і невинності в західних культурах, а в деяких азіатських – траур і смерть.

Загальновідомо, що за століття свого існування живопис накопичив величезну кількість символів. Особливо наочно проявилось це в мистецтві Середньовіччя та Відродження. Найпоширенішою тематикою творів художників цього часу була християнсько-біблійна. Символічність релігійного характеру перепліталася із символікою живопису, і в результаті народжувалися складні й багатозначні твори, розуміння яких вимагало певної підготовки. Характерно, що в живописі, особливо християнському, символічним було все – і колірна гама, і пози, і жести персонажів, зображення ландшафту, використання тварин, рослин і птахів. Загалом можна сказати, що не існувало жодного елемента мальовничого полотна, який не ніс би якогось сенсу. Кожен твір живопису – це унікальний погляд людини на світ.

Під час сприйняття живописного твору детальна схожість предмета не має суттєвого значення. У сприйнятті людини велике значення має її уява. Для виховання взагалі і художнього виховання зокрема знання суб'єктивних колірних уподобань має велике значення. Допомогти віднайти учневі притаманне тільки йому тяжіння до того чи іншого кольору або форми – означає допомогти людині розкрити саму себе.

У художньому вихованні є два завдання: розвинути і зміцнити індивідуальні творчі здібності учнів і одночасно дати знання загальних об'єктивних законів роботи над формою і кольором, доповнюючи це вивченням натури. Індивідуальні здібності

учнів можна розвивати і зміцнювати, враховуючи суб'єктивно-індивідуальні вподобання учнів до кольору і форм. [7]

Люди, які професійно працюють з кольором, часто схильні керуватися власними уподобаннями у ставленні до кольору. Це може призвести до нерозуміння і суперечок, особливо в тих випадках, коли одна суб'єктивна думка стикається з іншою. У вирішенні багатьох проблем потрібно враховувати об'єктивну даність, яка важливіша за суб'єктивні вподобання. Власники квіткових магазинів, які обслуговують певну клієнтуру, зможуть досягти успіху, якщо спробують пристосуватися до смаків своїх клієнтів, замість того, щоб нав'язувати їм свої.

Зв'язок кольору з естетичним та емоційним досвідом

Живопис – це мистецтво роботи з кольором. Інакше кажучи, художник-живописець передає глибину та об'єми за допомогою відтінків, а не форм. Виразність кольору і колірних поєднань так само важко пояснити, як і красу кольору. Очевидно лише те, що виразність пов'язана з емоційним досвідом людей. Зв'язки фарб із нашими почуттями – безперечна реальність. Виразні колірні поєднання несуть у собі відгомони людських почуттів, настрою, динаміку почуттів. Однак, вони несуть у собі й дещо інше – елементи пізнання життя, особливо важливі для людини. Кольорове сприйняття об'єктів навколишнього світу є одним із головних аспектів пізнавальної діяльності людини.

Інтерес до кольору з'явився ще 40000 років тому, це видно в наскальних малюнках первісних людей, які як фарби використовували крейду, деревне вугілля, вапняк.

Історично ставлення людей до кольору в навколишньому світі змінювалося залежно від рівня розвитку матеріальної, духовної та художньої сфер культури суспільства. Еволюція ставлення людства до світу кольору поділяється на два великі періоди: перший – донауковий – від доісторичних часів до кінця XVI ст., другий – науковий – від XVII ст. до теперішнього часу.

У донауковий період ставлення давніх людей до кольору базувалося на життєво найважливіших для них явищах і являло собою міфологічно-символічно-практичне ставлення. Про естетичне ставлення до кольору в той час говорити ще не доводилося,

Для древніх людей не мало значення все різноманіття кольорів навколишнього світу. Вони виділяли з цього реального різноманіття і наділяли певним змістом дуже обмежену кількість кольорів, пов'язаних з найважливішими об'єктами і явищами їхньої життєдіяльності. Так, у стародавніх народів Африки символічно значущими були три кольори: червоний, що асоціювався з вогнем

і кров'ю, чорний – із землею і білий – з молоком матері як джерелом життя дітей.

З часом змінювався предметний, емоційний, а також естетичний досвід людей, завдяки чому у людей виробилося почуття краси, вміння бачити і розуміти красу предметів, фарб, природи. Однак цей досвід так глибоко прихований і такий складний, що і сама краса здається чимось абсолютно простим, притаманним кольору і фарбам самим по собі.

Із розвитком землеробства та скотарства в давніх людей актуалізуються такі важливі для їхнього життя поняття, як сонце, небо, вода, земля та рослинність на землі. З ними асоціювалися кольори: 7 червоний (сонце), синій (небо і вода), чорний, жовтий або колір червоної охри (земля) – різні кольори в різних народів, і зелений – рослинність.

В античній культурі розвивається розуміння гармонії поєднання кольорів. Виникає поліхромія в живописі, архітектурі, одязі, начинні, прикрасах. Кольори ділять на грубі (варварські) і культурні (еллінські). Питанням світла і кольору присвячені праці Емпедокла (495-435 до н.е.), Демокріта (460-379), Платона (427-347 до н.е.), Арістотеля (387-322), Теофраста (4 ст. до н.е.), Тита Лукреція Кара (1 ст.).

Вчення про колір епохи Відродження (XV – XVI ст.) синтетично увібрало в себе теорії давньогрецьких вчених і середньовічну символіку кольору та світла. В епоху середньовіччя в Європі ставлення до кольору розвивається під впливом християнської релігії та догматів церкви. Кольори ділять на «божественні» («богоприємні») і «богопротивні» (некрасиві відповідно до догматів церкви).

Поряд із композицією, освітлення та колір мають велике значення у виявленні ідейного задуму картини. Леонардо да Вінчі у своєму «Трактаті про живопис» дає такі відомості про колір, які мають велике практичне значення і для художників нашого часу. «Він утворив кольороряд із шести кольорів, прив'язав їх до природних стихій: білий – світло, жовтий – земля, зелений – вода, синій – повітря, червоний – вогонь, чорний – темрява. Для кожного окремого кольору було знайдено гармонійні кольори і продумано стійкі колірні акорди, наприклад, із зеленим гармонійно узгоджуються пурпурний, червоний, блідо-фіолетовий. Леонардо да Вінчі визначив гармонійно контрастні кольори: білий – чорний, синій – жовтий, червоний – зелений.» [4]. Саме тоді фактично зародилася наука про колір.

Науковий період історії кольорознавства починається з того часу, як Ісаак Ньютон в 1665 р. зробив свої дослідження з розкладанням скляною призмою пучка сонячного кольору.

Візуальне сприйняття влаштовано таким чином, що колір запам'ятовується набагато краще ніж форма, кількість та інші якісні характеристики

об'єкта. Спроби пояснити красу поєднань кольорів абстрактними законами кольорознавства не призводять до успіху. Не можна також красу окремого кольору ототожнювати з його насиченістю чи єдністю насиченості та світлоти. Красивий візерунок плям, гарний колір фарби, що відрізняється способом, яким вона належить і співвідношенням із сусідніми фарбами.

На думку І. Іттена вплив кольору на емоційний стан людини очевидний. Він стверджує, що кожна людина сприймає колір суб'єктивно, відчуваючи до нього симпатію чи антипатію. Різні поєднання кольорів викликають різні емоції.

У музиці існують поняття «мажор» та «мінор». Це наукові поняття, проте, очевидно, що вони пов'язані з емоціями. У колірних поєднаннях картини також є «мажорні» та «мінорні» співзвуччя, художник також оперує ритмами – плавними переходами та стрибками. Колірні ходи іноді переплітаються, колір наростає, наближаючись до головної плями. Іноді переплетення колірних мас нагадує потужні акорди мідних інструментів, створюючи аналогічну емоційну напругу.

Поет і художник Гете у своєму вченні про колір виділив розділ, присвячений «чуттєво-моральній» дії кольору. Багато в ній суб'єктивно, але Гете переконливо показав, що вивчення зв'язків кольору з нашими почуттями необхідне. Гете вважав основними два кольори – жовтий та синій. Помаранчевий, кіноварно-червоний разом із жовтим утворюють активну групу кольорів. Вони виражені життя, прагнення. Згадаймо «Данаю» Рембрандта, її золотистий колорит – симфонію світла, тепла та життя.

Мальовничість фарб художник знаходить «по відчуттю», інтуїтивно, не вміючи пояснити свій вибір. Але почуття краси кольору та взагалі смак до кольору можна і необхідно розвивати. Художники та глядачі, що розглядають фарби картини, ще не проникнувши глибше в суть твору, дають картині таку оцінку: гарні фарби, гарно за кольором.

Ймовірно, ця оцінка складається завдяки впливу глибших показників твору. Вона завжди складна, хоча здається простою. Приховано вона визначається змістом, проте в ній є щось відокремлене від змісту, взагалі кажучи, необов'язкове для твору мистецтва.

Фарби картини можуть бути красивими, та їх виразність і єдність обов'язкові для колориту. Фарби тиціанівського «Себастьяна» не можна назвати красивими, але вони дуже виразні. У пізніх речах Рембрандта виразно важке червоне, хоча важкий червоний колір одягу батька у «Поверненні блудного сина» Рембрандта не можна назвати ні окремо, ні у відносинах красивим.

У художній промисловості особливості колірного оформлення виконують одночасно дві важ-

ливі функції – емоційну і практичну. На емоційному рівні величезну роль відіграють почуття, викликані тим чи іншим кольором, на практичному – можливість створити унікальний дизайн, що запам'ятовується. Завдяки грамотне підібраній колірній гамі видно цінність мальовничого полотна, виділяється бренд компанії, при цьому у глядачів створюється вірне уявлення про її цінність та місію.

Колір як естетичний фактор

З естетичної точки зору об'єкт мистецтва або природи зовсім не призначений для передачі інформації про свій матеріальний носій: картина розповідає не про фізико-хімічні властивості пігментів, а про колорит, композиційну гармонію кольорів та інші функції, що передають її виразність через суб'єктивне переживання хроматичного відношення властивостей кольору до фарби.

Колір – один із важливих засобів художньої виразності в образотворчому мистецтві. Загальновизнано, що кольори відрізняються своєю специфічною виразністю, неперевершені описи якої найбільш яскраво і послідовно дали Гете («Вчення про колір»), Кандінський («Про духовне в мистецтві»), Р. Штайнер («Сутність кольору») та ін. борди на вулицях міста, і скрізь присутні кольорове оформлення. Архітектори та дизайнери створюють свої твори, спираючись на закони колористики. Колір завжди впливає на настрій людини.

Кожна людина має певну шкалу улюблених кольорів, яка є своєрідним виразом її індивідуальності. Під впливом кольору на підсвідомості людини сформувалися поняття, багато з яких набули філософського символічного змісту. Наприклад, білий символ ясності, непорочності, сірий символ стриманості, стабільності; чорний – кінець, пільма, страх та таємниця; червоний – агресія, пристрасть, небезпека; жовтий – легкість, радість, оптимізм; зелений – рівновага.

Колірні переваги нації чи народу яскраво виражаються у його художній культурі. Як правило, у «палітрі» колірних переваг нації виявляються основні фарби ландшафту, серед якого вона живе, а також ті кольори, яких у ньому замало.

Колір не тільки впливає на організм і психофізіологічний стан людини, але й активно оцінюється свідомістю людини. Кожний колір, обраний окремо, непоганий і добрий, усе залежить від контексту, у якому він використовується.

Якщо колір не пов'язується ні з поверхнею предмета, ні з глибиною, а тільки залишається локалізованою плямою, його називають «абстрактним», або «вільним» кольором.

Важливу роль формуванні ставлення до об'єкта грають колірні асоціації. «Благородні», класичні поєднання кольорів на підсвідомому рівні вселяють довіру та повагу до об'єкта. Неприємні, що дисонують кольорові поєднання, негативні колірні

асоціації налаштовують на недовіру та негативне ставлення до об'єкта.

Колір – це потужний інструмент, що дозволяє художникам передати складні емоції, створити настрій і навіть провести глядача через психологічний досвід. Кольорова палітра стає мовою, якою митці спілкуються з нами, викликаючи внутрішні реакції та відгуки. Якщо колір не пов'язується ні з поверхнею предмета, ні з глибиною, а тільки залишається локалізованою плямою, його називають «абстрактним», або «вільним» кольором. В. Кандінський запропонував наступну символіку кольору: колірне відображення божевільня – жовтий, ідеальна рівновага та надія – зелений, гіпнотичність та інтелектуальність – фіолетовий, заклик людини у безкрайність – синій, добро і любов – білий [6].

У наш час естетика кольору набула прикладного значення, важливість якого наголошував ще засновник французького інституту технічної естетики Жак В'єно: *колір може заспокоїти та збудити, створити гармонію та викликати потрясіння*. Від нього можна чекати дива, але він може спричинити і катастрофу.

Важливість навчання кольорознавству для мальовничої практики

Актуальність проблеми формування колористичної грамотності фахівців передбачає виховання людини в умовах краси, в любові до прекрасного, високого, і не тільки в любові, а й у постійному прагненні до нього через грамотне сприйняття навколишньої дійсності. Художник-педагог повинен вміти не тільки тонко розрізнати кольори, йому необхідно бути естетично розвиненим, щоб у різнобарв'ї бачити певні образи, настрої, що викликають у нього емоційну чуйність.

Мета навчання кольорознавству – вивчення теоретичних основ кольору, щоб мати необхідну базу для практичного освоєння та застосування кольору, допомога в оволодінні навичками роботи з кольором.

Мета курсу «Кольорознавство та колористика» полягає в тому, щоб у загальному вигляді дати основи науки про колір та допомогти опанувати навички роботи з кольором.

Знання про колір є необхідною базою для формування компетенцій у образотворчій діяльності. Потреба в даних знаннях очевидна, вони необхідні професійної діяльності художника, дизайнера та інших фахівців у галузі образотворчого мистецтва. Студенти факультетів мистецтв педагогічних вузів мають опанувати основи мальовничої грамоти, кольорознавства та колористики. Вивчення художньо-образних, психологічних властивостей, особливостей та можливостей кольору і колориту загалом займає одну з ключових позицій у навчанні живопису.

У педагогічній практиці обговорюється питання про необхідність викладання курсу кольорознав-

ства в процесі підготовки художника традиційної академічної освіти, в якому враховує сучасні досягнення в галузі науки про колір та традицію використання кольору в прикладному мистецтві. Завданням викладачів є не лише розширення кругозору студентів про колір, а й виховання у них усвідомленого та обґрунтованого розуміння естетичної та духовної цінності кольору у творах живопису, поваги до етнокультурних традицій та переконаності у прагненні бути їх продовжувачами.

Безладний колірний колорит великих міст багато в чому будується на штучному кольорі (неонова реклама, кольорове телебачення, штучні барвники і т.д.), який несвідомо засвоюється дітьми, перебиваючи та ускладнюючи сприйняття природних кольорів.

Що вивчають у предметі кольорознавство

У дисципліні «Кольорознавство» вивчають взаємодію та сприйняття кольорів, включаючи їх психологічний та емоційний вплив на людину. Важливі складові кольорознавства:

1. Теорія кольору. Вивчення колірних кола, включаючи первинні, вторинні та третинні кольори. Студенти навчаються створювати гармонійні та контрастні колірні схеми.

2. Колірна гармонія. Способи комбінування кольорів задля досягнення збалансованого візуального враження. Розглядаються різні види гармонії, такі як аналогова, комплементарна, триадна та зошитна.

3. Колірна психологія. Дослідження того, як кольори впливають на настрій та сприйняття, що особливо важливо при проектуванні предметів, призначених для певних цілей чи середовищ.

4. Взаємодія кольорів. Ефекти, які різні комбінації кольорів виявляють один на одного, включаючи такі явища, як світлість, контраст та тепло холодність.

Колорит (итал. colorito, от лат. color – цвет, краска), в образотворчому мистецтві (у живопису) – система співвідношень колірних тонів, що утворює певну єдність і є естетичним втіленням барвистого різноманіття дійсності. Колорит служить одним із найважливіших засобів емоційної виразності, компонентом художнього образу. Характер колориту пов'язаний із змістом та загальним задумом твору, індивідуальністю майстра. У кожному конкретному творі колорит утворюється неповторною та складною взаємодією фарб, що узгоджуються за законами гармонії, доповнення та контрасту.

Вміння відчувати колорит є особливим даром. Визначними колористами були такі видатні художники, як Клод Моне, Едуард Мане, А. Куїнджі, Альфред Сислей, Каміль Писсарро, П'єр Огюст Ренуар.

Метою навчального предмета кольорознавства є формування таких компетенцій:

- вивчення основ кольорознавства, закономірностей колірних гармоній та поєднань;
- вміння використовувати колір у практиці роботи над композицією та у проектуванні;
- оволодіння прийомами роботи з кольором та колірними композиціями, методами та технологією класичних технік.

Студенти повинні знати основні поняття кольорознавства, а саме: про природу світла та кольору, про колірні системи та моделі, про естетичну значущість кольору, про закони колірної гармонії, про методи та способи організації колірного рішення в об'єктах дизайну тощо, психологію візуального сприйняття кольору (психофізичні закони, механізми).

Завданням педагога є не лише розширення кругозору студентів про колір, а й виховання у них усвідомленого розуміння естетичної та духовної цінності кольору у творах великих художників. На основі наукових досліджень та емпіричного досвіду художників вироблено ряд правил і законів, які студенти художньо-педагогічного напрямку підготовки повинні знати та враховувати у своїй навчальній, творчій та майбутній педагогічній роботі.

Розвиток у студентів навичок художнього сприйняття, умінь використовувати колір як засіб художньої виразності є основою формування художньо спрямованої компетентності майбутніх художників. Ці знання та вміння допомагають реалізуватися в самостійній творчій діяльності, розвивають розумові здібності учнів: умінь спостерігати, зіставляти та аналізувати колір.

За минулі століття сформувалися різні точки зору на ефективність застосування різних методів та принципів навчання. Процес навчання – досить складне явище, і його не можна представляти як просту передачу вчителем знань учням, які цих знань ще не мають.

Підвищення якості викладання в колористичній підготовці майбутніх педагогів у значній мірі визначається досягненнями інформатики, які все більше впроваджуються в освітній процес. Однією з необхідних умов успішної діяльності є знання комп'ютерних програм, впровадження інформаційних технологій у навчання. На сьогоднішній день широкого розвитку набули інформаційні технології. Очевидно відчувається вплив інформаційних технологій на розвиток особистості, професійне становлення фахівця та самовизначення. При використанні ІТ на заняттях підвищується мотивація вчення та стимулюється пізнавальний інтерес, зростає ефективність самостійної роботи. Комп'ютер разом з ІТ відкриває принципово нові можливості в галузі освіти, навчальної діяльності та творчості учнів.

Мотивація як елемент методики навчання

Усі освітні установи прагнуть підвищення ефективності навчання учнів. У зв'язку з цим рівень

навчальної мотивації сприймається як із критеріїв успішності педагогічного процесу, як показник діяльності освітнього закладу.

Формування мотивації – це педагогічна і методологічна завдання, а й психологічна проблема, тому цей аспект слід розглядати комплексно: з методологічної, педагогічної та психологічної сторін. Одним із найважливіших факторів успішності навчального процесу є мотивація до мистецтва.

Важливо розуміти природу потреб у мистецтві та мотивації до навчання мистецтву, як бажання висловити себе, свої емоції є рушійним мотивом такої поведінки, а й бажання бути потрібним комусь, послужити глядачеві чи комусь уявному.

Потреба висловити свої переживання і дізнатися про переживання, вже прожиті іншими людьми і відображені у витворах мистецтва, закріплюється в процесі занять. Підставою мотивації та потягу особи до мистецтва може бути потреба у придбанні та розширенні чи отриманні нового емоційного досвіду, взаємодії та обміні чуттєвим досвідом. «Живопис зароджується в душі, і найбільше його достоїнство не лише в точності зображення» (Східна мудрість).

Педагоги та психологи розрізняють внутрішню та зовнішню мотивації. Зовнішня – це найчастіше «батіг і пряник». Що в педагогіці є «батоном», а що «пряником»? Найчастіше оцінка виконує і ту, й іншу роль. Проте з віком учні дедалі менше значення надають формальним оцінкам. Отже, для ефективного навчання важливо, щоб розвивалася внутрішня мотивація учнів. Для людини будь-яка мотивація – своєрідний мотор, який її заводить, спонукає до діяльності. Внутрішня мотивація може виникнути з бажання наслідувати людей, які з якихось причин привабливі для учня, знайти себе в цьому світі. Вона виникає зсередини людини, пов'язана з її інтересами, цінностями та потребами. Людина відчуває бажання досягти мети та отримати задоволення від процесу. Особливе місце в мотивації до мистецтва займає ейфорійна мотивація – мотивація отримання задоволення від самих занять мистецтвом. Ці пікові стани, чи «flow-стани», за визначенням психологів, супроводжуються особливими відчуттями всіх рівнях: від фізіологічних симптомів (стан легкості, «польоту») до відчуття абсолютного душевного комфорту, щастя і духовного перетворення особистості. Педагогу особливо важливо розуміти, як у процесі освітньої діяльності створювати та використовувати такі пікові стани. Створення педагогом таких станів має бути завданням педагога, частиною його.

Найбільший вплив на бажання дітей займатися мистецтвом має мотивація, яка походить від педагогів, батьків, кумирів у галузі мистецтв. Якщо інтерес до новин у світі мистецтва відчувається

у повітрі сім'ї та школи, їм дуже важко не заразитися. Бажання наслідувати є чинником формування мотивації.

У процесі навчання можна використовувати такі психологічні техніки для створення навичок: спрямованої уяви, візуалізації образу, вільних асоціацій, розуміння кольору, навички інтерпретацій, концентрація уваги на почуттях, навички вербалізації та інші техніки.

Висновки і пропозиції. На сучасному етапі розвитку суспільство досягло високого рівня інформаційно-технологічного прогресу, який супроводжується виробництвом надзвичайно великої кількості матеріальних благ для людства. Але будь-який прогрес передбачає також певний регрес, а вибір напрямку – перевага людей. Стрімкий розквіт інформаційно-технологічного прогресу призводить до зміни освітніх та духовно-моральних цінностей людства.

Зараз стає нове питання: електронна творчість чи традиційне мистецтво? Тому, поки до інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу не буде внесено належних духовно-моральних засад і цілей, існує реальна небезпека духовного регресу як для людської особистості, так і для людства.

Знання та потяг до них – невід'ємна частина творчої людини. Нині відбувається реформування системи вищої освіти, переорієнтування оцінки результатів освіти з погляду понять «освіченість» на поняття «професійна компетентність» учнів, пред'являються високі вимоги до рівня підготовки випускників, зокрема у сфері художньо-педагогічної освіти. Метою та результатом навчання стає формування у студентів певних компетенцій.

Професійна робота займає особливе місце в системі людської діяльності. Творчі особи сьогодні затребувані у всіх сферах діяльності та мистецтва. Суспільству потрібні професійні художники, дизайнери, які мислять креативно і можуть створювати продукцію, що відрізняється високими естетичними та ергономічними якостями, застосовуючи наявні матеріали та засоби. Основну увагу необхідно приділяти розвитку мистецько-творчих здібностей майбутніх художників-педагогів. Вивчення кольору розглядається як важлива складова всієї системи підготовки художника-педагога.

Виникла необхідність створення нових методик навчання, здатних дати «колірну освіту» у широ-

кому розумінні. Подібно до того, як з основних кольорів можна скласти величезну кількість додаткових кольорів та їх відтінків, так само, навчаючи кольору, можна розширити спектр усвідомлення та застосування його у навчанні, підвищуючи рівень колірної культури фахівців у цих галузях. Основна увага при цьому надається розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх художників-педагогів. Проблема формування художньо-педагогічної компетентності студента у сфері кольору є однією із професійно значимих.

Список використаної літератури:

1. Базалук О.О. Філософія освіти у світлі нової космологічної концепції [Текст]/О.А. Базалук. – К.: Кондор, 2010. – 458 с.
2. Бондар І. О. Теорія кольору: навчальний посібник для студентів напрямку підготовки 6.051501 "Видавничо-поліграфічна справа" / І. О. Бондар. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 164 с
3. Іттен, І. Мистецтво кольору: Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва – ArtHuss ; 2022 .
4. Леонардо да Вінчі. Трактат про живопис (к. XV-поч. XVI ст.). Харків: Фоліо, 2013. – 224 с.
5. Махній М. М. Історія психології: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2016.
6. Миронова Л.М. Колір у образотворчому мистецтві: Посібник для вчителів.– 3-е изд./Л.Н. Миронова.– Мн.: Білорусь. 2005. – 151 с.
7. Михайленко А. Колористика: Магія кольору/ Альона Михайленко. К. : ВСР, 2016. 396 с.
8. Основи теорії кольору. Навчально-методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня бакалавра спеціальності «Видавництво та поліграфія» усіх форм навчання [Електронний ресурс]/ [упоряд. Т. І. Веретільник, Л. Д. Мисник, Р. Б. Капітан, Ю. П. Мамонов, О. В. Манзюра]; Мін-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2020 – 130 с.
9. Поліщук Н.В. Науково-технічний прогрес і духовно-моральне становлення молоді: [монографія] [Текст] / Поліщук Н.В. – Рівне: О. Зень, 2012. – 464с.
10. Прищенко С.В. Кольорознавство: навчальний посібник/ за редакцією професора Є.А.Антоновича. – К.: ДАКККіМ, 2009. – 358 с.,
11. Цвіль В. Невідомий Кандинський. Київ: Києво-Могилянська академія, 2017. 192 с.

Lipchanska Y., Azarkina M., Kursyn D. Psychological aspect of colour perception. The significance of the discipline 'Colour Science' in the educational process of higher and secondary educational institutions. Specificity and peculiarities of using achromatic colours in the basic learning process

The article discusses different points of view on the nature of color, the history of its study from Plato to the XX century. The task of teachers is not only to broaden students' horizons about color, but also to educate them in a conscious understanding of the aesthetic and spiritual value of color in works.

One of the main professional disciplines in art education is "Color Studies". Its purpose is to give basic ideas about the general concepts and categories of color science and knowledge about the artistic possibilities of color. Scientific knowledge of the theoretical foundations of color is also necessary for mastering the technology of painting. This is the main basis for the practical development and application of color. Students study the periodization of the history of the development of ideas about color, realize the role of color in the material and spiritual culture of mankind, and get acquainted with basic terms and concepts.

Students need to know the basic properties of colors and understand the basic terms of color science in order to develop "color vision" (a refined perception of color nuances) and improve their artistic taste, to imagine the result that they want to achieve with the help of color. Next, you need to choose the primary color, select a combination of colors depending on the chosen range, and implement the chosen color scheme in an individual work. The main criterion in identifying the properties of colors is the definition of light or dark. Without lightness, there will be no idea what to focus on, what to use to express ideas and emotions with color.

Based on the analysis of scientific literature on the peculiarities of color in the visual arts and the study of advanced pedagogical experience, the main qualities of color are outlined, since without this knowledge the professional formation of a future teacher of art disciplines is impossible.

The formation of coloristic literacy of specialists involves the education of a person in conditions of beauty, in love with beauty, and the desire for it, which is possible thanks to a competent color perception of the surrounding reality. This problem has been of particular importance to thinkers and educators since ancient times – Plato, Aristotle, Tomaso Campanella and many others.

The formation of students' coloristic competence is possible when theory and practice are combined, modern innovative technologies are used in the educational process, and practicing professionals are involved in teaching. Practical training is the most effective in acquiring skills in coloring. It is necessary to make theory and practice an interconnected system that can give students an understanding of the basic laws of color, color symbolism and its impact on human emotions.

Key words: *psychology, motivation, art, teaching, competence, colour science, educational technologies, colour physiology, colour physics, colour palette, painting.*